

Herstel en wederopbouw Oekraïne

Aan Tweede Kamercommissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
Van Thea Hilhorst
Hoogleraar humanitaire studies
International Institute of Social Studies
Erasmus Universiteit Rotterdam
Contact E: Hilhorst@iss.nl; T: 0651915934; W: www.dorotheahilhorst.nl
Datum 17 Mei 2022

Terwijl de oorlog nog volop woedt in Oekraïne, wordt er terecht nu al aandacht gevraagd voor herstel en wederopbouw van Oekraïne. Vooruitdenken en plannen is belangrijk. Veel van de mogelijkheden van wederopbouw hangen af van de uitkomst van de oorlog, met name de vraag in hoeverre Oekraïne helemaal of gedeeltelijk Oekraïens blijft. Ook de duur van de oorlog maakt uit: de schade aan infrastructuur en de economie neemt iedere dag toe. Een zo spoedig mogelijke beëindiging van de oorlog is een eerste stap naar wederopbouw.

Internationale ervaringen met wederopbouw in Europa en internationaal, alsmede mijn eigen onderzoek naar wederopbouw na rampen of conflicten in verschillende landen¹ hebben een aantal samenhangende lessen gegenereerd die ik graag met u deel:

1. Terwijl bij humanitaire hulp meestal haast geboden is, moet wederopbouw zorgvuldig gepland worden en derhalve niet overhaast van start gaan en gefaseerd worden gepland en uitgevoerd.
2. Wederopbouw, mits goed gepland, kan worden gedaan middels het devies van 'building back better'.
3. Streef daarbij naar verduurzaming met het oog op de energietransitie en klimaatverandering: zowel bij herbouw als bij het herstel/ herinrichting van de economie.
4. Verzeker een goede balans tussen institutionele, financiële, sociale en fysieke wederopbouw.

¹ Onder andere Izmir in Turkije na de aardbeving van 1999, Afghanistan na 2001, de Azië Tsunami van 2004, Haiti na de aardbeving van 2010, Sierra Leone na een ramp waarbij een groot deel van de hoofdstad getroffen is in 2017

5. Houdt rekening met de sociale effecten van wederopbouw, door de vraag te stellen: wederopbouw voor wie? Er zijn veel voorbeelden van wederopbouw waar projectontwikkelaars het heft in handen krijgen en zodanig herbouwen dat oorspronkelijke bewoners niet terug kunnen keren naar hun wijk omdat zij hun huis of de huur niet meer kunnen opbrengen.
6. De Oekraïense overheid en bevolking moeten de agenda kunnen bepalen en regie houden over hun wederopbouw. De enorme schade van de oorlog, gekoppeld aan de schade aan de economie (met de vraag of Oekraïne toegang houdt tot havens) betekent dat Oekraïne enorm veel internationale hulp nodig heeft. Ook als op termijn succesvol herstelbetalingen worden verkregen van Rusland. Het gevaar ligt op de loer dat internationale partijen teveel gaan bepalen ten koste van de soevereiniteit van de Oekraïense overheid.
7. Neem voldoende tijd om anti-corruptie maatregelen te ontwerpen en te nemen. Wederopbouw is een van de meest corruptie-gevoelige branches (net als bouw en vastgoed in het algemeen).
8. Vraag garanties van de Oekraïense overheid dat herstel en wederopbouw een democratisch en waar nodig gedecentraliseerd proces is. De Oekraïense bevolking heeft recht op participatie en 'accountability' middels inspraak, transparantie en verantwoording. Het is daarbij van belang bij wederopbouw verschillende bevolkingsgroepen gelijkwaardig te betrekken en ook de genderverhoudingen in acht te nemen. Wederopbouw zonder draagvlak en accountability kan leiden tot onrust en nieuwe (sociale) conflicten.
9. Coördineer inspanningen en zoek aansluiting bij bestaande initiatieven en kennisbronnen.